



Danilo Bevk*, danilo.bevk@nib.si

Evropa dobila rdeči seznam čebel

Evropski rdeči seznam čebel je pregled ogroženosti v Evropi živečih čebel, izmed katerih je medonosna čebela ena od skoraj 2000 vrst. Pripravljen je glede na smernice Svetovne zveze za varstvo narave (IUCN), ki so v svetu najbolj sprejet sistem merjenja stopnje ogroženosti. Seznam je izšel leta 2014, pri pripravi pa je sodelovalo več kot 40 vodilnih evropskih poznavalcev čebel.

Ogrožena četrtnina vrst čmrljev

Na svetu je znanih približno 20.000 vrst čebel, od teh jih v Evropi živi 1965. Tako kot biotska pestrost se tudi pestrost čebel povečuje od severa proti jugu. Največja je tako v Sredozemlju, po pestrosti pa izstopajo Balkanski, Apeninski in Pirenejski polotoki. Petina vrst je za Evropo endemičnih, to pa pomeni, da živijo samo na tej celini. Največ endemičnih vrst je gorskih in otoških.

Po podatkih rdečega seznama je v Evropi ogroženih 9,2 % čebel, blizu ogroženosti pa jih je 5,2 %. Številka je verjetno precej podcenjena, saj za več kot polovico vrst ni dovolj podatkov, da bi sploh lahko ocenili stopnjo ogroženosti. Delež ogroženih čebel je tako v resnici od 4 % (če so neogrožene vse vrste, za katere nimamo dovolj podatkov) do 60,7 % (če so ogrožene vse vrste, za katere nimamo dovolj podatkov). Skoraj 30 % ogroženih vrst je za Evropo endemičnih.

Analizirali so tudi populacijske trende, torej gibanje velikosti populacij. Pri 7,7 % vrst se populacije zmanjšujejo, pri 12,6 % vrst so bolj ali manj stabilne, pri 0,7 % vrst se povečujejo, kar za 79 % vrst pa ni dovolj podatkov, da bi lahko ocenili, ali se njihovo število zmanjšuje ali povečuje.

Slika je najjasnejša pri čmrljih, saj so med vsemi divjimi čebelami najboljše raziskani. Od 68 vrst, kolikor jih živi v Evropi, je ogroženih kar 23,6 %, blizu ogroženosti pa je 4,4 % vrst. Pri skoraj polovici vrst čmrljev se populacije zmanjšujejo, pri tretjini so stabilne, pri nekaj več kot desetini se povečujejo, za desetino vrst pa populacijski trendi niso znani.

Čebele najbolj ogroža intenzivno kmetijstvo

Rdeči seznam vključuje tudi analizo vzrokov ogroženosti. Najpomembnejša dejavnika ogrožanja

čebel v Evropi sta širjenje in intenzifikacija kmetijstva ter s tem povezana izguba življenjskega prostora, pa tudi uporaba pesticidov. Kmetijstvo naj bi negativno vplivalo na vsaj 366 vrst. V Angliji so zaradi siliranja (zgodnje košnje) in intenzivne paše izgubili že 97 % nekdanjih cvetočih travnikov, na Švedskem celo 97–99 %. To je še posebej negativno za vrste, ki za svoj razvoj potrebujejo več časa, npr. za čmrlje. Ti potrebujejo hrano več mesecev, da končajo svoj življenjski krog, intenzivno obdelani travniki pa jim tega ne zagotavljajo. Spremembe so zelo neugodne tudi za vrste, ki so specializirane in se hranijo samo na nekaj vrstah rastlin. Negativen vpliv ima tudi intenzivna paša, zlasti v Sredozemlju, in to ne samo zaradi uničevanja rastlinja, ampak tudi zaradi večje nevarnosti požarov.

Pesticidi in drugi viri onesnaženja so kot vir ogrožanja prepoznani pri 259 vrstah, bodisi z neposrednim vplivom na čebele bodisi posredno zaradi uničevanja rastlin s herbicidi. Pomemben dejavnik ogrožanja je tudi urbanizacija. Pritisk na življenjski prostor čebel je zaradi širjenja naselij izrazil zlasti v Sredozemlju, kjer se vse bolj širi turistična dejavnost. Podobno čebele v alpskem svetu ogroža urejanje oz. gradnja smučišč in s tem povezane infrastrukture. V Sredozemlju čebele ogrožajo tudi požari, kot kaže, pa bodo ti v prihodnje zaradi podnebnih sprememb še pogostejši. Podnebne spremembe bodo vplivale na življenje čebel tudi drugod po Evropi.

Na evropski ravni še ni varstvenih ukrepov za čebele

Delo vključuje tudi analizo naravovarstvenih ukrepov za čebele. Čeprav čebele zagotavljajo nepogrešljivo ekosistemsko storitev – opraševanje, pa na ravni Evropske unije še vedno niso sprejeti varstveni ukrepi, ki bi bili namenjeni prav njim. Njihove potrebe sicer delno zadovoljujejo kmetijsko-okoljske sheme,



* Dr., Nacionalni inštitut za biologijo

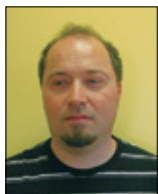
prav tako veliko ogroženih vrst živi na območjih Nature 2000, ki obsega 18 % površine EU. Nekatere države, npr. Velika Britanija, imajo nacionalne načrte varovanja čebel, večina držav, tudi Slovenija, pa ima samo nacionalni rdeči seznam čebel.

Pripravljalci seznama so pripravili tudi nabor priporočil. Zaradi pomanjkanja podatkov priporočajo razvoj sistematičnega monitoringa pestrosti in številnosti čebel na ravni držav in Evrope. Povečati bi bilo treba varovanje življenjskega prostora čebel, razviti nove

kmetijskookoljske sheme, ki bi bile namenjene prav zagotavljanju paše in gnezdenju divjih čebel. Več pozornosti bi bilo treba nameniti tudi raziskavam dejavnikov, ki ogrožajo čebele.

Rdeči seznam je pomemben prispevek k pregledu stanja čebel v Evropi in kot tak dobrodošel pripomoček pri argumentiranju nadaljnjih prizadevanj za ohranitev pestrosti čebel. Upam tudi, da bo očitno pomanjkanje podatkov dodatna spodbuda za okrepitev raziskav na tem področju. ■

DELO ČEBELARJA



Čebelarjeva opravila v decembru

Jure Justinek – Zgornja Ložnica, jure.justinek@czs.si

Koledarsko leto je naokoli in pred nami je praznični december. Čebele so se stisnile v gručo in tako bodo ostale vse do pomladi, ko se bo njihov razvoj začel na novo. Čebelar ta mesec pri čebelah nima kakega pomembnega dela, pravzaprav bo za čebele naredil še največ, če jih bo pustil pri miru. Izjema je zimsko zatiranje varoj, pri katerem pač ne gre drugače, kot da odpremo panje in opravimo to delo.

Zadnja leta zimsko zatiranje vedno izvajam ta mesec, saj so zime vse milejše in je novembra v čebelji družini še vedno zalega – vsaj na mojem območju je bilo tako tudi letos. Velja opozoriti, da je zimsko zatiranje varoj nujno, uspešno pa je le, če v družini ni več zalege. To poudarjam zato, da se resnično prepričamo o stanju v čebelji družini in da to delo opravimo natančno in nadvse skrbno. Za ta namen sam vedno uporabljam oksalno kislino po metodi kapanja, kot mi predpiše naša veterinarska stroka. **Letos je bilo v družinah neverjetno veliko varoj, razlogov za to pa je več.** Lanska zima je bila dokaj mila, zato so se čebele začele že zgodaj razvijati, enako pa velja tudi za varoje. Leto je bilo tudi razmeroma hladno in vlažno ter izjemno rojivo, vse to pa je koristilo razvoju varoj. **Že junija je bilo stanje v družinah skoraj alarmantno, pravzaprav takšno, kot je navadno šele avgusta.** Kdor varoj letos vso sezono ni nadzoroval, je že ostal brez čebel. **Žal ugotavljam, da je iz leta v leto težje čebelariti, saj se je vsako leto treba hitro prilagajati danim razmeram ter dosledno in pravočasno ukrepati.** Opažam tudi, da so zimске gruče v mojih panjih letos manjše kot navadno, to pa pomeni, da so varoje povzročile nekaj škode, a na srečo za zdaj še brez izgub.

Sočasno z zimskim zatiranjem varoj panje tudi opazim. Večina mojih panjev je sicer zadaj brez vratc, namesto njih pa je tam vse leto nameščena 5 cm debela penasta guma, tako da pri teh ni treba narediti ničesar. Del mojih panjev je klasičnih, zato pri teh zadaj namestim 5 cm debelo penasto gumo ter odprem loputice na vratcih, da odvečna vlaga lahko uhaja iz panja in penasta guma ne plesni. Po zimskem zatiranju in paženju panjev v čebelje družine vse do pomladi ne posegam več. Pri paženju panjev je pomembno, da material, ki ga uporabimo za ta namen, dobro tesni. Če ne, potem se v panjih pojavlja preprih, zato se čebele počutijo slabše, kot če panj sploh ne bi bil opažen.

Če tega nismo storili že prej, lahko decembra tudi znižamo žrela panjev, s čimer onemogočimo vstop mišim in rovkam, poleg tega pa v čebelnjaku nastavimo pasti in vabe za glodavce.

S temi opravili smo delo pri čebelah za to leto končali. Ostanejo nam le še druga čebelar-



Na večini panjev imam namesto vrat 5 cm peno

Foto: Gregor Lužar